

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 6. september 2023 av Høyesterett i avdeling med

dommer Bergljot Webster
dommer Aage Thor Falkanger
dommer Arne Ringnes
dommer Erik Thyness
dommer Kine Steinsvik

HR-2023-1625-A, (sak nr. 23-041736STR-HRET)
Anke over Borgarting lagmannsretts dom 23. januar 2023

A

(advokat Bernt Heiberg)

mot

Påtalemyndigheten

(statsadvokat Ingelin Hauge)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Ringnes:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken reiser spørsmål om urettmessig bruk av tittelen «advokat» rammes av straffeloven § 165 bokstav c og – hvis bestemmelsen ikke kommer til anvendelse – om det er adgang til å domfelle etter straffeloven § 167, jf. straffeprosessloven § 38.
- (3) As advokatbevilling ble tilbakekalt ved Advokatbevillingsnemndens vedtak 9. august 2011. Etter dette arbeidet han noen tid som advokatfullmektig, men ved nemndens vedtak 17. desember 2015 ble denne autorisasjonen tilbakekalt. I 2018 fattet nemnden vedtak om forbud mot å yte rettshjelp.
- (4) Etter at advokatbevillingen og autorisasjonen som advokatfullmektig var tilbakekalt, ytet han juridisk bistand til en venn i forbindelse med et boligsalg og fremmet krav om dekning av salæret under vennens rettshjelpsforsikring. Forsikringen dekket bare utgifter til advokat.
- (5) Ved tiltalebeslutning 9. september 2020 ble A tiltalt for forsøk på grovt bedrageri, jf. straffeloven § 372 jf. § 371 bokstav a, jf. § 16 og overtredelse av straffeloven § 165 bokstav c. Grunnlaget for tiltalen for bedrageri – tiltalen post I – er beskrevet slik:
- «Tirsdag 27. juni 2018 i --- 00 i Oslo eller annet sted, forsøkte han å forlede ansatte i DNB Forsikring til urettmessig å utbetale til seg kr. 106 580 ved å fremme krav om rettshjelpsdekning for arbeid utført for B. Han utga seg for å være advokat og/eller fortiet at han ikke var advokat, advokatfullmektig og/eller var ilagt forbud mot å yte rettshjelp. Forsikringsavtalen dekket kun utgifter til advokat. Han mislyktes fordi DNB Forsikring avviste kravet. Handlingen medførte fare for tap for DNB Forsikring.»
- (6) Tiltalen for overtredelse av straffeloven § 165 bokstav c omfattet to forhold. Vår sak gjelder forholdet som er beskrevet i post II a:
- «I forbindelse med forholdet beskrevet under post I sendte han inn dokumentasjon i form av timelister hvor han oppga å være advokat, til tross for at han ikke hadde advokatbevilling eller autorisasjon som advokatfullmektig.»
- (7) Ved Oslo tingretts dom 8. januar 2021 ble A dømt til fengsel i 45 dager for forsøk på bedrageri etter straffeloven § 371 og for overtredelse av § 165 bokstav c etter tiltalen post II a. Han ble frifunnet for post II b, og dette ble ikke påanket av påtalemyndigheten.
- (8) A anket domfellelsen til Borgarting lagmannsrett, som opphevet tingrettens dom på grunn av feil i saksbehandlingen – mangelfulle domsgrunner.
- (9) I mai 2022 tok påtalemyndigheten ut tilleggstitale for overtredelse av straffeloven § 167 for et nytt forhold.

- (10) Hovedtiltalen 9. september 2020 (post I og II a) og tilleggstitalen ble behandlet i ny hovedforhandling for tingretten. Under hovedforhandlingen endret aktor tiltalen i post I fra å gjelde tiltale for grovt bedrageri (straffeloven § 372) til å gjelde bedrageri (straffeloven § 371).
- (11) Oslo tingrett avsa 1. september 2022 ny dom, der A ble dømt til fengsel i 30 dager og en bot på 20 000 kroner.
- (12) A anket dommen til lagmannsretten. Borgarting lagmannsrett avsa 23. januar 2023 dom med slik domsslutning:
- «1. A, født 00.00.1946, frifinnes for overtredelse av straffeloven § 167 og domstoloven § 234 (tilleggstitalen).
 2. A dømmes for overtredelse av straffeloven § 371 bokstav a, jf. § 16 (tiltalen post I) og straffeloven § 165 (tiltalen post II a) til fengsel i 30 – tretti – dager. Fullbyrding av straffen utsettes med en prøvetid på to år, jf. straffeloven § 34.

I tillegg dømmes han til å betale en ubetinget bot på 15 000 – femtentusen – kroner, subsidiært fengsel i 15 – femten – dager.
 3. A dømmes til å betale saksomkostninger til det offentlige for tingrett og lagmannsrett med 5 000 – femtusen – kroner.»
- (13) A har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjelder lovanvendelsen under skyldspørsmålet for tiltalens post I og II a og saksbehandlingen. Høyesteretts ankeutvalg har fremmet anken for så vidt gjelder lovanvendelsen under skyldspørsmålet for tiltalens post II a. For øvrig er anken ikke tillatt fremmet.
- (14) Påtalemyndigheten har gjort gjeldende at anken over lovanvendelsen for straffeloven § 165 bokstav c må tas til følge, og at det i så fall skal domfelles for overtredelse av straffeloven § 167, jf. straffeprosessloven § 38.

Mitt syn på saken

Spørsmålet om overtredelse av straffeloven § 165 bokstav c

- (15) Jeg gjengir først saksforholdet som lagmannsretten fant bevist:
- «Ut fra en samlet vurdering av forsendelsen til DNB Forsikring finner lagmannsretten det bevist utover enhver rimelig tvil at A fremstilte seg som advokat. Det vises særlig til at det på timelistene stod ‘Adv. A’. Ordene ‘Adv.’ er åpenbart en forkortelse for advokat og ikke for eksempel ‘advisor’. Han brukte dessuten brevpapir med logo og firmatittel for Advokatkontoret X. Det er heller ikke tvilsomt at han gjorde dette i rettsstridig øyemed, jf. post I ovenfor. A har opptrådt forsettlig.»
- (16) Straffeloven § 165 har denne ordlyden:

- «Med bot eller fengsel inntil 6 måneder straffes den som
- a. ved uhjemlet bruk av uniform eller på annen måte offentlig utgir seg for å ha offentlig myndighet på en slik måte at det er egnet til å skape uleilighet for noen eller svekke tilliten til den offentlige myndigheten,
 - b. uhjemlet bruker et norsk eller utenlandsk offentlig våpen, merke eller segl eller noe som lett kan forveksles med slike, eller
 - c. uhjemlet offentlig eller i rettsstridig øyemed bruker norsk eller utenlandsk offentlig tittel.»

- (17) Vår sak gjelder bestemmelsen i bokstav c. A har rettsstridig utgitt seg for å være advokat. Spørsmålet er om advokattittelen er en «offentlig tittel» som faller innenfor gjerningsbeskrivelsen.
- (18) Den mest nærliggende språklige forståelsen av «offentlig tittel» er særlige titler som benyttes for personer som har offentlig myndighet eller annen offentlig posisjon i kraft av stilling eller verv. En mindre naturlig – men mulig – ordlydstolkning er at titler som er gitt ved offentlig bevilling, også omfattes. Dette vil i så fall omfatte tittelen «advokat».
- (19) Sammenhengen med de øvrige to handlingsalternativene i § 165 støtter dette tolkningsalternativet. Bokstav a gjelder den som ved uhjemlet bruk av uniform eller på annen måte offentlig utgir seg for å ha offentlig myndighet. Et eksempel er HR-2018-871-A, hvor en person som hadde lagt ut et profilbilde av seg selv på Facebook med politilue, ble straffet etter dette alternativet.
- (20) Bokstav b gjelder uhjemlet bruk av norsk eller utenlandsk offentlig våpen, merke eller segl eller noe som lett kan forveksles med slike.
- (21) En felles karakteristikk av de to nevnte handlingsalternativene er at de på hver sin måte skal beskytte tilliten til offentlig myndighet og offentlige myndighetshandlinger, og beskytte publikum mot å bli villedet av noen som ikke har slik myndighet. Det er naturlig å se det slik at handlingsalternativet i bokstav c beskytter de samme interessene.
- (22) Jeg ser så på lovhistorikken og forarbeidene. Paragraf 165 avløser blant annet straffeloven 1902 § 328 tredje ledd. Første punktum i denne bestemmelsen rettet seg mot den som «uhjemlet offentlig bærer eller lar noen i sin tjeneste bære noe for innehavere av særlige stillinger av øvrigheten bestemt eller godkjent kjennetegn eller noe dermed så likt, at forveksling lett oppstår». Dette alternativet omfattet også ikke-offentlige stillinger, og misbruk av advokatkappe er et eksempel på hva som ble rammet av bestemmelsen, se Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) side 219. Andre punktum gjaldt misbruk av norske og utenlandske titler. Misbruk av advokattittelen (sakførerertittelen) var omfattet av dette.
- (23) Departementets syn var at ikke-offentlige stillinger ikke skulle være vernet av § 165, jf. uttalelsene i Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) side 221. Jeg legger da til grunn at det var et bevisst lovgivervalg å avgrense § 165 bokstav c til titler som knytter seg til offentlig myndighet.
- (24) Etter dette er min *konklusjon* at advokattittelen ikke faller innenfor gjerningsbeskrivelsen i § 165 bokstav c. «Advokat» er ikke en offentlig tittel. Lagmannsrettens domfellelse for forholdet i tiltalen post II a er derfor basert på feil lovanvendelse, og A må frifinnes for overtredelse av dette straffebudet.

Spørsmålet om det er adgang til å domfelle etter straffeloven § 167

(25) Straffeprosessloven § 38 første og andre ledd lyder:

«Retten kan ikke gå utenfor det forhold tiltalen gjelder, men er ubundet av den nærmere beskrivelse med hensyn til tid, sted og andre omstendigheter. Bare når den finner særlig grunn til det, prøver retten om det foreligger omstendigheter som ville bringe forholdet inn under en strengere straffebestemmelse enn etter tiltalen.

Med hensyn til det straffebud som skal anvendes på forholdet, er retten ikke bundet av tiltalen eller de påstander som er fremsatt. Det samme gjelder med hensyn til straff og andre rettsfølger. Straff eller rettsfølger som nevnt i § 2 nr. 1, kan ikke idømmes i en sak som bare gjelder inndragning.»

(26) Så lenge det er tale om samme straffbare forhold, står altså retten fritt til å dømme etter et annet straffebud enn tiltalen gjelder. Det følger videre av § 38 første ledd at retten er «ubundet av den nærmere beskrivelse med hensyn til tid, sted og andre omstendigheter». I HR-2022-2297-A er det redegjort for vurderingstemaet og de nærmere kriteriene for hva som er samme straffbare forhold. Jeg viser særlig til avsnittene 29 og 30, der førstvoterende uttaler:

«Avsnitt 18 i avgjørelsen i Rt-2011-172 kan gi en viss veiledning om hva som er samme faktiske handling. Under henvisning til praksis fra Den europeiske menneskerettsdomstol uttaler førstvoterende der at handlingen må ‘inngå i samme begivenhet, knytte seg til samme tidspunkt i hendelsesforløpet og bestå av de samme eller vesentlig de samme faktiske omstendigheter’.

Men det er ikke tilstrekkelig at det er tale om samme faktiske handling. Av avsnitt 19 i 2011-avgjørelsen følger at straffebudene i tillegg ikke må ha vesentlig forskjellig rettslig karakter. Ved vurderingen er de sentrale momentene om straffebestemmelsene beskytter vesensforskjellige interesser, de grunnleggende trekkene ved gjerningsbeskrivelsene og om det er stor forskjell på strafferammene.»

(27) Jeg går nå over til å se på gjerningsinnholdet i straffeloven § 167, som lyder:

«Den som utøver et yrke eller en virksomhet uten å ha en nødvendig offentlig tillatelse eller autorisasjon, eller uriktig utgir seg for å ha dette, straffes med bot eller fengsel inntil 6 måneder.»

(28) Ordlyden oppstiller to handlingsalternativer. Det første er å *utøve* et yrke eller en virksomhet uten å ha en nødvendig offentlig tillatelse eller autorisasjon.

(29) Dette alternativet vil dekke den som utøver virksomhet i strid med kravene til advokater i domstoloven § 218, jf. §§ 220 følgende.

(30) Det andre alternativet rammer den som *utgir seg* for å ha nødvendig tillatelse eller autorisasjon. Etter ordlyden vil den som utgir seg for å være advokat uten å ha advokatbevilling, omfattes av denne gjerningsbeskrivelsen.

(31) Paragraf 167 avløser straffeloven 1902 § 332. Etter bestemmelsens andre ledd var det et vilkår at handlingen måtte skje «under Udøvelsen af en Virksomhed». Det var altså ikke

tilstrekkelig uriktig å utgi seg for å ha tillatelse til å utøve virksomheten eller yrket. Bestemmelsen omfattet også tilfeller der det var adgang til å få – men ikke et nødvendig vilkår å ha – bevilling eller autorisasjon for å drive en virksomhet.

- (32) Straffelovkommisjonen foreslo å videreføre § 332 andre ledd, se NOU 2002: 4 side 295 og side 430. I Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) side 222 uttaler departementet at man slutter seg til kommisjonens forslag. Om § 332 andre ledd heter det at den «rammer den som uriktig gir inntrykk av at offentlige myndigheter har gitt autorisasjon til å drive med virksomheten. Et eksempel på en slik autorisasjon er mesterbrev, jf. lov 20. juni 1986 nr. 35 om mesterbrev i håndverk og annen næring § 1».
- (33) Hverken i det som er sitert, eller i spesialmotivene til § 167 i proposisjonen side 335 er det sagt noe om at det fortsatt skal være et vilkår at virksomheten også må utøves. Det som uttales på side 335, er at bestemmelsen «retter seg mot den som uriktig utgir seg for å ha en offentlig autorisasjon eller tillatelse».
- (34) Vår sak gir ikke foranledning til å ta stilling til om det gjelder et nødvendighetsvilkår etter § 167 andre straffalternativ, i motsetning til det som gjaldt etter straffeloven 1902 § 332. Men så langt det dreier seg om tillatelsesordninger som er *nødvendige* for en virksomhet – slik situasjonen er for advokatvirksomhet – vil et vilkår om utøvelse av virksomheten innebære at det andre straffalternativet er overflødig.
- (35) Jeg peker videre på at forarbeidene etterlater et uklart bilde, og at en forutsetning om å videreføre straffeloven 1902 § 332 andre ledd med samme innhold ikke er i samsvar med paragrafens ordlyd. Jeg kan da ikke se at det er grunnlag for å innfortolke vilkår som vil medføre en begrensning i det anvendelsesområdet som følger av en klar ordlyd.
- (36) Etter mitt syn underbygges dette tolkningsresultatet av sterke reelle hensyn. Paragraf 165 omfatter – som jeg har redegjort for – ikke titler som er gitt ved offentlig autorisasjon, men som ikke er knyttet til offentlig myndighet. Hensynet til tilliten til offentlige autorisasjonsordninger og til at publikum ikke blir villedet, tilsier med styrke at det er tilstrekkelig for straffansvar at gjerningspersonen *utgir seg* for å ha offentlig tillatelse eller autorisasjon.
- (37) Tolkningsresultatet innebærer at A kan dømmes etter § 167 for forholdet som er beskrevet i tiltalebeslutningen post II a. Hverken den rettslige karakter eller de interesser som beskyttes av henholdsvis §§ 165 og 167, skiller seg vesentlig fra hverandre. Strafferammene er de samme og etter begge straffebed kan det idømmes bot.
- (38) I tråd med det jeg tidligere har sagt om adgangen til å gå utenfor tiltalen etter straffeprosessloven § 38, er min *konklusjon* at A domfelles for overtredelse av straffeloven § 167.

Straffutmålingen

- (39) Ved straffutmålingen la lagmannsretten til grunn at bedrageriet som er omhandlet i tiltalen post I, tilsier at det reageres med ubetinget fengselsstraff. Overtredelsen av straffeloven § 165 tilsa etter rettens syn isolert sett en bøtstraff, og denne ble det lagt vekt på som et skjerpene moment ved fastsettelsen av frihetsstraffen.

- (40) Frihetsstraffens lengde ble satt til 30 dager og gjort betinget som følge av lang saksbehandlingstid. Boten ble fastsatt til 15 000 kroner.
- (41) Straffverdigheten av forholdet i tiltalen post II a er den samme hva enten det straffes etter § 165 eller § 167. Det er derfor ikke grunnlag for å endre lagmannsrettens straffutmåling.

Konklusjon

- (42) A skal etter dette dømmes for overtredelse av § 167. Jeg stemmer for denne

D O M :

I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 2, gjøres den endring at A i stedet for å dømmes for overtredelse av straffeloven § 165 dømmes for overtredelse av straffeloven § 167.

- (43) Dommer **Steinsvik:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (44) Dommer **Thyness:** Likeså.
- (45) Dommer **Falkanger:** Likeså.
- (46) Dommer **Webster:** Likeså.
- (47) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 2, gjøres den endring at A i stedet for å dømmes for overtredelse av straffeloven § 165 dømmes for overtredelse av straffeloven § 167.